

Sai lầm lớn nếu không dừng thủy điện Đồng Nai 6, 6A

Tuổi trẻ Tp.HCM, 03-12-2012

TT - “Chúng ta phải có một động tác nào đó để thúc đẩy việc dừng hai thủy điện Đồng Nai 6 và 6A. Nếu không thì sẽ mắc sai lầm lớn: đa dạng sinh học của khu vực sẽ nằm trong cấp nguy hiểm.”

GS.TS Nguyễn Hoàng Trí, tổng thư ký Ủy ban quốc gia chương trình Con người và sinh quyển (thuộc UNESCO), lý giải như vậy với Tuổi Trẻ về lý do ủy ban này đề xuất tình Đồng Nai dừng triển khai hai nhà máy thủy điện Đồng Nai 6 và 6A. Ông cũng chia sẻ nhiều trải nghiệm về công tác bảo tồn đa dạng sinh học nhìn từ câu chuyện thủy điện:

- Khi nghe anh em địa phương và báo chí đưa tin về dự án xây dựng hai nhà máy thủy điện này nằm trong vùng lõi của khu dự trữ sinh quyển, cá nhân tôi và nhiều tổ chức trong nước, quốc tế đều rất quan tâm. Hai nhà máy này ở vùng lõi vì khu dự trữ sinh quyển có một phần thuộc đất vườn quốc gia Cát Tiên, mà vườn quốc gia này nằm vùng lõi của khu dự trữ sinh quyển.

Đây là địa bàn khá nhạy cảm vì khi làm hồ sơ đề cử khu di sản thiên nhiên thế giới cho nó đã xảy ra một sự kiện được Quỹ Quốc tế bảo vệ thiên nhiên phát hiện là con tê giác Java cuối cùng đã chết. Đó là tín hiệu không tốt về bảo tồn cho Cát Tiên, một thất bại trong bảo tồn và cũng là một bài học sâu sắc. Ta có thể nói nhiều, nói hay nhưng vẫn phải nhìn vào kết quả cuối cùng chính là các loài được bảo vệ, bảo tồn ra sao.

Lấy bê tông thay cho màu xanh

*** Ủy ban quốc gia chương trình Con người và sinh quyển đề nghị dừng triển khai hai nhà máy thủy điện ở đây. Nhưng rõ ràng để phát triển kinh tế, chúng ta buộc phải đáp ứng nhu cầu về điện ngày càng cao?**

- Trong các khuyến cáo của UNESCO về thủy điện nói chung đều nhắc tới mâu thuẫn giữa nhu cầu phát triển và nhu cầu bảo tồn. Chúng ta thấy việc dừng bảo tồn để nhường chỗ cho phát triển kinh tế đã phải trả giá ở thế giới và nước ta rồi.

Hầu hết các nhà máy thủy điện khi đánh giá tác động môi trường chỉ tính tới diện tích hồ - đập xây dựng, vận hành chứ ít nói đến việc bao nhiêu xe tải vào ra, nổ mìn, phá đá ảnh hưởng ra sao tới động vật, sinh vật xung quanh. Điều quan trọng nhất trong khuyến cáo của UNESCO là các loài động thực vật đang sống yên ổn, khi bị chia cắt nơi ở, nơi sống sẽ làm kết nối sinh thái bị phá vỡ.

Từ loài sâu bọ nhỏ nhất đến thú lớn nhất không di chuyển được thì chúng sẽ không thể kiếm thức ăn và thực hiện giao phối, sinh sản dễ dàng như trước. Bởi vậy những loài đang có nguy cơ tuyệt chủng sẽ dẫn đến chỗ tuyệt chủng. Chia cắt nơi ở và nơi sinh sản là cách gây tuyệt chủng nhanh nhất chứ không phải là săn bắn.

"Cần nhận thức rõ cái nào tốt cái nào xấu, tại sao dừng thủy điện: không phải vì ghét thủy điện hay doanh nghiệp mà do nhu cầu nội tại của công tác bảo tồn sinh học buộc chúng ta phải tính ngộ trước khi sa xuống vực thẳm"

Hơn nữa, việc chia cắt như thế sẽ làm giảm sự đa dạng di truyền vì động vật buộc phải giao phối cận huyết nên các thế hệ sau này không còn sức sống như cũ và nguy cơ tuyệt chủng rất cao. Đây chính là xói mòn di truyền.

Ai cũng công nhận chúng ta cần đáp ứng nhu cầu điện năng, nhưng vì nó nằm trong tác động đa dạng sinh học mà chúng ta đã cam kết bảo vệ, bảo tồn thì tại sao còn vi phạm? Đó là điều tôi băn khoăn. Nếu phải đánh đổi thì phải chọn lấy cái lợi hơn. Nếu được điện mà mất đa dạng sinh học thì cái nào thiệt hại hơn? Thủy điện không làm ở đó còn có thể chuyển đi nơi khác, còn khu bảo tồn thì không thể chuyển chỗ được. Nhiều lý luận cho rằng “tôi chỉ lấy mảnh rừng nhỏ thôi, tại sao ông cứ làm toáng lên?”.

Chúng ta hãy nhìn rộng ra xem 200ha đó nằm ở đâu? Cả một vùng lõi là một thể thống nhất và giống như cơ thể con người, một tế bào bị ung thư sẽ khiến cơ thể đau quặn thế nào. Đây là một vùng lõi, lấy đi trái tim của nó, tại sao không đau? Chúng ta đều nghe nói tới triết lý “phát triển cho bảo tồn, bảo tồn cho phát triển”, tức là phải hài hòa phát triển kinh tế và bảo vệ môi trường. Nếu chỉ lấy bê tông thay màu xanh thì không thể là phát triển bền vững.

Không cẩn thận, 3 giây sẽ mất

*** Ông nhận thấy công tác bảo tồn di sản nói chung ở VN đang như thế nào?**

- Với các khu sinh quyển khu di sản mà được UNESCO công nhận danh hiệu thì mỗi quốc gia đều rất hăm hở lúc đầu. Sau đó có hai xu hướng: sử dụng sự công nhận đó làm kinh tế, thúc đẩy cộng đồng, dân tộc đi lên. Ta tạm gọi đó là bài học thành công và thường thấy ở các nước đã phát triển như Đức, Pháp, Thụy Điển, Tây Ban Nha. Xu hướng thứ hai là ngồi chờ người khác mang tiền đến vì hình dung khu di sản là dự án đầu tư.

Tôi gọi đây là bài học thất bại. Trong nhóm đó có một số nước ở châu Phi và châu Á. Tại sao có tâm lý đó? Là vì các nơi đó cho rằng “tôi nghèo nên tôi bảo tồn thì anh phải mang tiền đến cho tôi”. Đó là hiểu sai vấn đề. Cứ ngồi chờ thì di sản sẽ “teo” dần.

Tất nhiên, khi chưa được UNESCO công nhận thì chỉ có một số nhà khoa học trên thế giới biết đến, được công nhận thì người dân thường ở các nước cũng quan tâm và muốn tới tham quan, du lịch... Nhưng có hai mặt của vấn đề: nổi tiếng đi kèm trách nhiệm. Nếu xây nhà máy thủy điện thì đa dạng sinh học giảm sút.

Tôi chưa cần nói đến rút danh hiệu, chỉ cần các nhà khoa học trên thế giới trích dẫn trường hợp xấu của chúng ta trong báo cáo, nghiên cứu của họ là đã đủ thiệt hại rồi. Xây dựng danh hiệu mất ba năm nhưng không cẩn thận thì chỉ cần ba giây sẽ mất ngay danh hiệu đó.

HƯƠNG GIANG thực hiện

Biết mà lờ đi

“Câu chuyện giữa đập thủy điện và khu dự trữ sinh quyển chỉ là một hoạt động thể hiện bối cảnh chung của đất nước. Bao nhiêu cánh rừng ở Bình Phước thành rừng cao su, hồ tiêu; rừng ngập mặn thành đồng nuôi tôm/cá; rừng khộp thành rừng cà phê. Tất cả giống nhau ở tư duy. Nếu không tôn trọng thiên nhiên thì anh sẵn sàng xâm hại thiên nhiên để lấy giá trị trước mắt. Đó là cách ăn xối ở thì.

Theo tôi, xu hướng không biết tác động, hậu quả ngày càng ít đi. Xu thế thứ hai là biết

mà làm như không biết mới là đáng lo ngại. Điều nguy hiểm là điều đó khiến nhiều người dân bị lẫn lộn đúng sai. Với những người làm khoa học có lương tri, chúng ta không chỉ tranh đấu cho thế hệ chúng ta mà cả thế hệ mai sau”.

GS. TS Nguyễn Hoàng Trí